

verkenkend vmbo

Protocol

TOS begeleiding in de klas en op school

Schooljaar 2026-2027

Opgesteld door A. Harmsen (Ondersteuningscoördinator) en M. Harthoorn (Ondersteuningscoördinator)

Begeleiding van leerlingen met TOS

Definitie van Taalontwikkelingsstoornis (TOS)

TOS is een neurocognitieve ontwikkelingsstoornis. Dit betekent dat taal in de hersenen minder goed wordt verwerkt. Een kind met TOS heeft bijvoorbeeld moeite met praten of het begrijpen van taal. De taal- en spraakontwikkeling verloopt hierdoor anders dan bij leeftijdsgenoten (Kentalis, z.d.). Een TOS is een beperking in taalbegrip en/of taalproductie waarbij de taalproblemen niet kunnen worden verklaard door aantoonbaar hersenletsel (bijv. NAH), intelligentieproblemen, gehoorverlies, lichamelijke problemen of sociaal-emotionele problemen.

Een TOS belemmert een kind in zijn interactie met de directe omgeving en in zijn sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling. De innerlijke taal ontwikkelt minder goed. Het taal-denken, het leggen van verbanden, het begrijpen van situaties, problemen oplossen, het reguleren van emoties en het abstracte denken worden aangestuurd door innerlijke taal. Ook hebben deze kinderen een kleine woordenschat.

LEERLINGEN MET TOS:

- horen goed;
- leren hun moedertaal langzaam en moeizaam;
- hebben een normale intelligentie;
- kunnen klanken en woorden moeilijk onthouden;
- hebben moeite met de grammatica;
- vinden omgaan met emoties lastig;
- kunnen moeilijk uit hun woorden komen;
- hebben moeite met plannen.
- hebben geen hersenletsel gehad voor de taalproblemen ontstonden
- hebben de taalproblemen ook in hun moedertaal, wanneer er sprake is van meertaligheid

TAAIACHTERSTAND OF TAAIONTWIKKELINGSSTOORNIS?

Een taalachterstand is niet hetzelfde als een taalontwikkelingsstoornis. Een taalachterstand kan ontstaan als een kind zijn moedertaal weinig hoort of spreekt. Door meer taalaanbod, haalt het kind de achterstand vaak weer in. Bij een taalontwikkelingsstoornis is er meer aan de hand. Er is iets mis met het aangeboren vermogen om taal te leren. Het proces van taalontwikkeling verloopt afwijkend doordat de hersenen taal niet optimaal verwerken. Alleen meer aanbod helpt dan niet. Er is een gespecialiseerd onderzoek en behandelaanbod is dan nodig. In Apeldoorn kun je hiervoor terecht bij Pento of Kentalis in Arnhem.

Doelen en uitgangspunten

De doelen van het beleid op UGO zijn:

- Leerlingen met TOS kunnen de opleiding volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.
- Leerlingen kunnen zo zelfstandig mogelijk omgaan met hun taalontwikkelingsstoornis.
- Leerlingen en ouders weten welke ondersteuning op school geboden wordt en aan wie ze hulp kunnen vragen bij de taalontwikkelingsstoornis (TOS)

Signaleren Taalontwikkelingsstoornis

Heeft Jos 'n TOS?

SIGNALEN VOOR EEN TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS (TOS)

The infographic illustrates 12 signs for a language development disorder (TOS) using illustrations of a boy named Jos in various social and academic contexts. Each illustration is accompanied by a speech bubble or a descriptive text box.

- Sign 1:** Jos speaks in short, awkward sentences. (Illustration: Jos speaking to two friends.)
- Sign 2:** Jos has difficulty finding the right words; he can't say what he feels. (Illustration: Jos looking frustrated while holding a piece of paper.)
- Sign 3:** Jos starts a conversation but doesn't introduce himself. (Illustration: Jos standing with two friends.)
- Sign 4:** Jos gives different answers to a question than expected. (Illustration: Jos sitting at a table with a teacher.)
- Sign 5:** Jos doesn't always understand. (Illustration: Jos holding a box of tissues.)
- Sign 6:** Jos finds it difficult to tell a story. (Illustration: Jos talking to a friend.)
- Sign 7:** Understanding is difficult for Jos; he also doesn't always understand others. (Illustration: Jos and a friend playing with a ball.)
- Sign 8:** There is a regular conflict or misunderstanding with friends and classmates. (Illustration: Jos and a friend in a physical conflict.)
- Sign 9:** Jos has difficulty keeping his attention. (Illustration: Jos sitting at a desk with a teacher pointing at a board.)
- Sign 10:** Jos doesn't always follow oral assignments. (Illustration: Jos looking away from a teacher.)
- Sign 11:** Jos has trouble understanding what others are saying. (Illustration: Jos talking to a friend.)
- Sign 12:** Jos has trouble understanding what others are saying. (Illustration: Jos talking to a friend.)

LEER DE SIGNALLEN HERKENNEN

Hulpmiddelen, faciliteiten en begeleiding

UGO hanteert onderstaande uitgangspunten om deze doelen te bereiken. Belangrijke vragen zijn:

- Wat heeft deze leerling nodig?
- Heeft hij voldoende aan begrip, goed onderwijs en de algemene afspraken die op school gelden voor TOS?
- Of heeft hij daarnaast ook nog individuele ondersteuning en/of extra hulpmiddelen nodig?

Belangrijk is dat de leerling mede-eigenaar is van zijn plan. De ondersteuning (indien gewenst of noodzakelijk) vindt plaats gedurende de gehele schoolloopbaan en wordt jaarlijks geëvalueerd middels een Handelingsplan.

TOS begeleiding (Remediërende maatregelen)

De hieronder beschreven remediërende maatregelen dienen gezien te worden als begeleidingsinhouden bij individuele ondersteuning of in klein groepsverband door een Kentalisbegeleider (maximaal 1 uur per week).

- o Veelvuldig oefenen met taalopdrachten en ondersteuning bij woordenschatontwikkeling (middels oa de Viertakt).
- o Extra instructie en preteaching.
- o Leren omgaan met Claroread (voorleesprogramma)
- o Oefenen in soorten vragen en manier van vragen.
- o Toetsen nabespreken, zowel aandacht voor de goede als de slechte opgaven.
- o Het nabespreken van gemaakt werk, daar waar er fouten in de oefenstof gemaakt zijn.
- o Bespreek aanpak van huiswerk.

Maatregelen in geval van een Taalontwikkelingsstoornis

Een TOS-diagnose geeft recht op extra ondersteuning en maatregelen. Verschillende maatregelen (dispenserende, compenserende en remediërende maatregelen) worden genomen als er sprake is van de aanwezigheid van een. Welke maatregelen nodig zijn moet per leerling bekeken worden, vanuit het onderzoeksrapport en de ervaringen van de deskundige begeleiding, waarbij het uitgangspunt moet zijn dat de leerling zo zelfstandig mogelijk functioneert. Jaarlijks moet opnieuw bekeken worden welke maatregelen noodzakelijk zijn. De remediërende maatregelen worden op individuele basis of in kleine groepjes ingezet naar gelang het leerjaar en het niveau van de leerling (per leerjaar, in een groep max 5 leerlingen).

Op UGO is geen logopedist aanwezig die wekelijks met de leerling kan oefenen, dit zouden ouders wel via de eigen huisarts of zorgverzekering kunnen aanvragen indien nodig.

Algemene maatregelen

- o Alle betrokken docenten zijn op de hoogte van de hulpvraag en bijbehorende faciliteiten van de leerling.
- o Leerling krijgt de tijd en ruimte om een antwoord te bedenken.
- o De uitleg wordt in korte stapsgewijze instructie gegeven, visueel op het bord genoteerd.
- o Toetsen worden minimaal 1 week van tevoren opgegeven en worden in SOM vermeld.
- o De leerling kan voor vragen en hulpmiddelen terecht bij de ondersteuningscoördinator en Kentalisbegeleider.
- o Toetsen mogen door ouders worden ingezien, hiervoor wordt een afspraak met de docent gemaakt.

Compenserende maatregelen (volgens het Simeaprotocol): Simea ATE-document VO

Compenserende maatregelen zijn maatregelen en technische hulpmiddelen die de gevolgen van de taalproblemen minimaliseren. Een leerling met TOS moet aan de exameneisen voldoen. In het proces hiernaartoe zijn er meerdere mogelijkheden om de leerling te ondersteunen.

- Gebruik van Claroread bij toetsen
- Waar mogelijk geen toets van twee taalvakken zoals Duits en Engels, op één dag.
- 20-25% extra tijd bij toetsen of een vermindering van opgaven tot en met een maximum van 25% van de geschatte verwerkingstijd.

LET OP: Bij het eindexamen (CE) bepaalt het CvTE (Commissie voor toetsen en Examens) welke maatregelen toegestaan zijn, bij de schoolexamens in de bovenbouw (SE) nemen we deze adviezen over zodat leerlingen met dezelfde voorwaarden en omstandigheden oefenen.

Sinds schooljaar 2024–2025 is een deskundigenverklaring verplicht voor leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) in het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) voor aanpassingen bij toetsen en examens. Hiermee wordt aangesloten op de algemene wet- en regelgeving zoals vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE).

Organisatie

Binnen UGO valt de verantwoordelijkheid voor zorg en uitvoering van de zorg voor leerlingen met TOS onder het schoolmanagement, ondersteuningscoördinator en de taalcoördinator. Deze zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het TOS-beleid. Daarnaast hebben docenten, mentoren, leerlingen en ouders een rol in de begeleiding.

Taken en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen

De leerling:

- Zet zich maximaal in om zich aan afspraken te houden en extra tijd in te plannen om te oefenen met oefenstof die talig is.
- Zorgt dat hij/zij kan beschikken over de afgesproken faciliteiten en noteert T boven de toets
- Meldt zich bij coach indien hij/zij vindt dat de begeleiding niet goed verloopt.

De ouders:

- Moedigen hun kind aan en ondersteunen waar nodig
- Luisteren naar de signalen van hun kind en bespreken dat indien nodig met coach

De coach:

- Is eerste aanspreekpunt voor de leerling, ouders en de vakdocenten
- Monitort de leerresultaten van de leerling
- Signaleert leerproblemen en meldt dit bij de kentalisbegeleider
- Overlegt met de kentalisbegeleider over de voortgang, wanneer deze betrokken is vanuit een arrangement.
- Begrip hebben voor en kennis van TOS
- Heeft contact met scholen waar een leerling eerder onderwijs heeft gevolgd, wanneer er onduidelijkheden zijn over de ondersteuning op die scholen ten behoeve van dossieronderzoek

De vakdocent:

- Houdt zich aan de afspraken die gemaakt zijn, deze zijn terug te vinden in SOM.
- Geeft indien nodig extra ondersteuning in de les en helpt de leerling met het gebruik maken van de faciliteiten
- Signaleert het als het niveau in de les te hoog is voor de leerling en meldt dit bij coach en kentalisbegeleider indien betrokken
- Bespreekt toetsen met de leerling
- Begrip hebben voor en kennis van TOS

De taalcoördinator:

- Bespreekt de compenserende en dispenserende maatregelen vaksectie breed met docenten van de leerling, deelt tips en handelingsadviezen met deze docenten.
- Evalueert samen met de kentalisbegeleider, teamleider ondersteuning het beleid en stuurt waar nodig bij
- Ondersteunt de leerling en coach bij het gebruiken van faciliteiten in de lessen op school

Kentalisbegeleider:

- Kijkt in een gesprek met leerling, coach en ouders op welk vlak er ondersteuning nodig is
- Stelt een plan op voor de ondersteuning en houdt evaluaties van de doelen bij
- Deelt desgewenst informatie van de ondersteuning over de leerling met de coach en ouder
- Is in staat om handelingsadviezen te beschrijven voor de docenten van de leerling.
- Evalueert samen met de ondersteuningscoördinator en de taalcoördinator het beleid
- Heeft met de coach en de leerling contact over de faciliteiten zoals beschreven in het Simeaprotoocol en adviseert welke ondersteuning nodig is voor de leerling aan de coach en taalcoördinator.
- Overlegt met de coach als er belangrijke informatie uit het docententeam over de leerling beschikbaar is.
- Maakt het rooster voor de begeleiding van leerlingen en overlegt dit met de leerling, ouders en coach.

De ondersteuningscoördinator:

- Heeft een overzicht van alle leerlingen met TOS en past dit aan in overleg met de coach
- Controleert in SOM of de diagnose is verwerkt bij de examensecretaris
- Evalueert samen met de kentalisbegeleider, teamleider ondersteuning het beleid en stuurt waar nodig bij
- Signaleert een nieuw aangemelde leerling als deze tussentijds via zij-instroom de school in komt.
- Meldt de leerling aan bij de kentalis indien er sprake lijkt van TOS of er een vermoeden is van ernstige taalachterstand
- Screent in samenwerking met de aanmeldcommissie de dossiers van nieuwe brugklassers op mogelijke TOS
- Ziet erop toe dat de leerling compenserende en dispenserende maatregelen krijgt die hem doen toekomen, in contact met de coach
- Signaleert met de coach bij ernstige taalproblemen of misschien C&A van Kentalis moet worden opgestart in overleg met ouders.

De leerjaarcoördinator :

- Is alert op meldingen van leerlingen met TOS die later instromen dan het eerste jaar en bespreekt deze leerlingen met de ondersteuningscoördinator en taalcoördinator.

De leerlingenadministratie:

- Informeert de taalcoördinator, teamleider en ondersteuningscoördinator over (tussentijdse) aanmelding van leerling met TOS op school.
- Vraagt het diagnostische verslag op bij ouders.
- Noteert de TOS status in SOM

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de ondersteuningscoördinatoren van UGO.